

احکام و فضایل روز جمعه

خطبه اول

الحمد لله المبدئ المعيد و الفعال لما يريد و من هداه فهو السعيد و ومن أضله فهو الطريد البعيد و أحمده سبحانه وأشكره و والشكر من أسباب المزيد و وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ذو العرش المجيد و وأشهد أن سيدنا ونبينا محمداً عبد الله ورسوله و أشرف من أضلت السماء و وأكرم من أقلت البید و صلى الله وسلم وبارك عليه وعلى آله وأصحابه و أهل التوفيق والتسديد و التابعين و من تبعهم بإحسان إلى يوم الوعيد.

أما بعد:

الله تبارك و تعالی می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَكَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾﴾ (الجمعة: ٩) «ای کسانی که ایمان آورده‌اید و هر گاه در روز جمعه ندای نماز در داده شد و بشتابید برای یاد الله - برای نماز - و داد و ستد را رها کنید و این رفتنتان به نماز برای شما بهتر است اگر بدانید»

برادران و خواهران گرامی! بدانید روز جمعه روز معمولی نیست. الله متعال چنانکه از بین شهرها مکه را بعنوان بهترین شهرهای دنیا قرار داده. از بین روزها و روز جمعه را افضل ترین روز قرار داده و از بین ماه ها ماه رمضان را و از بین شب ها شب قدر را.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در حدیثی که از ابولبابه البدری رضی الله عنه روایت شده فرمود:

«سید الایام يوم الجمعة وأعظمها عند الله تعالى و وأعظم عند الله تعالى من يوم الفطر ويوم الاضحى و وفيه خمس خلال: خلق الله عزوجل فيه آدم عليه السلام و وأهبط الله تعالى فيه آدم إلى الارض و وفيه توفى الله تعالى آدم و وفيه ساعة لا يسأل العبد فيها شيئاً إلا آتاه الله تعالى إياه ما لم يسأل حراماً و وفيه تقوم الساعة و ما من ملك مقرب ولا سماء ولا أرض و ولا رياح ولا جبال ولا بحر إلا هن يشفنن من يوم الجمعة»

«روز جمعه آقای روزها و بزرگترین آنها در نزد الله است و در نزد الله متعال از روز عید فطر و روز عید قربان بزرگتر است. در آن روز پنج ویژگی هست: ۱- آدم علیه السلام در آن روز آفریده شده است و در آن روز الله متعال او را بر زمین فرود فرستاده است ۲- و در آن روز وفات یافته است. ۳- در روز جمعه ساعتی وجود دارد که در آن ساعت بنده و هر چیزی را از الله بخواهد به وی ارزانی می‌دارد و مادامیکه چیز حرامی را تقاضا نکند. ۴- و در آن روز و رستاخیز بر پا می‌شود. ۵- همه فرشتگان مقرب و آسمان و زمین و باد و کوه و دریا و همه از روز جمعه می‌ترسند و از آن هراس دارند». به روایت احمد (۱۵۵۴۸) و ابن ماجه (۱۰۸۴). عراقی رحمه الله فرموده است: اسناد آن «جید» است.

در حدیث دیگر آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «خیر يوم طلعت فيه الشمس يوم الجمعة: فيه خلق آدم عليه السلام و وفيه أدخل الجنة وفيه أخرج منها. ولا تقوم الساعة إلا في يوم الجمعة» «بهترین روز و روز جمعه است: در آن روز آدم آفریده شد و در آن روز به بهشت وارد

شد و در آن روز از آنجا اخراج گردید و روز رستاخیز نیز روز جمعه شروع می شود». به روایت مسلم (۸۵۴) و ابوداود (۱۰۴۶) و نسائی (۱۳۷۳).

مسلمانان! نماز جمعه بر امتهای دیگر هم فرض بوده و اما آنها به علت نافرمانی و اختلافی که در بینشان به وجود آمد از فضیلت این روز بزرگ محروم شدند. یهودها شنبه را روز اجتماع خودشان قرار دادند. و نصارا و روز یکشنبه را.

الله متعال این نعمت بزرگ را نصیب این امت گردانیده و این فضیلت روز جمعه را به این امت عطا کرده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: « نَحْنُ الْأَخْرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ بَيَدَ أَنَّهُمْ أَوْتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَ ثُمَّ هَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْهِمْ فَأَخْتَلَفُوا فِيهِ وَ فَهَدَانَا اللَّهُ وَ قَالَتِ النَّاسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ وَ الْيَهُودُ عَدَا وَ النَّصَارَى بَعْدَ عَدَا » روایت بخاری (۸۷۶)

«ما «مسلمین» آخرین امتهایم ولی در روز قیامت از همه جلوتر هستیم و با آنکه برای اهل کتاب پیش از ما کتاب فرستاده شده بود و تعظیم این روز (روز جمعه) بر آنها فرض گردیده بود و ولی آنها در تعظیم این روز اختلاف ورزیدند و الله متعال ما را در تعظیم این روز موفق گردانید و پس مردمان دیگر در تعظیم این روز از ما متابعت کردند و یهود و فردای روز جمعه (روز شنبه) را و نصارا پس فردای آنرا (روز یکشنبه) را تعظیم نمودند».

ای بندگان! نماز جمعه بر هر مسلمان آزاده عاقل بالغ غیر مسافر که توانایی رفتن برای ادای آن را داشته و عذر ترک آن را نداشته باشد و واجب است. کسانی که نماز جمعه و بر آنان واجب نیست بشرح زیر می باشد: زن به طور مطلق و بچه ای که به حد تکلیف نرسیده باشد. این مطلب متفق علیه است.

بیماری که رفتن به نماز جمعه برایش مشقت ورنج داشته یا نگران این باشد که با رفتنش به بیرون بیماری اش شدت پیدا کند یا بهبودی اش را به تاخیر بیندازد و در این صورت نماز جمعه بر وی واجب نیست. و کسانی که به پرستاری وی مشغول باشند اگر وجودشان ضروری باشد و نیز حکم همان بیمار را دارند و نماز جمعه بر آنان نیز واجب نیست.

از طارق بن شهاب روایت است که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «الجمعة حق واجب علی کل مسلم فی جماعة إلا أربعة: عبد مملوك أو امرأة أو صبي أو مریض» ابو داود (۱۰۶۷) «نماز جمعه حق واجب است و بر هر مسلمانی که آن را به جماعت بخواند و مگر چهار نفر: برده یا زن یا بچه یا بیمار».

نووی رحمه الله فرموده است اسناد این حدیث بشرط بخاری و مسلم صحیح است. هر معذوری که رخصت ترک جماعت داشته باشد می تواند به نماز جمعه نرود و مانند عذر بارش باران و گل ولای بودن راه و وسردی سخت هوا و امثال آن.

نماز جمعه بر اینگونه اشخاص که بر شمردیم واجب نیست بلکه واجب است که نماز ظهر را بخوانند و واگر کسی از این اشخاص که نماز جمعه برایشان فرض نیست بجای نماز ظهر و در نماز جمعه شرکت کرد و نماز جمعه اش صحیح است و بجای فریضه ظهر کفایت می کند و چون زنان نیز در زمان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به مسجد می آمدند و با وی نماز جمعه می گزاردند.

برادران مومن! بدانید در آخرین ساعات روز جمعه دعا کردن بسیار نیکو است. به روایت ابن ماجه از ابوسعید و ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: «إن فی الجمعة ساعة لا یوافقها عبد مسلم یسأل الله عزوجل فیها خیرا إلا أعطاه إیاه و هوی بعد العصر» «بی گمان در روز جمعه و لحظه ای است که هر بنده مسلمانی و در آن لحظه چیز نیکویی از الله و طلب کند و الله آن را به وی می دهد و آن لحظه بعد از عصر است» به روایت احمد (۷۶۸۸). و عراقی گفته است: این حدیث «صحیح» است.

چنانکه مستحب است در شب و روز جمعه بسیار صلوات و سلام بر پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله وسلم فرستاد: از اوس بن اوس رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: «من أفضل أيامکم يوم الجمعة: فیه خلق آدم و فیه قبض و فیه النفخة و فیه الصعقة فأکثروا علی من الصلاة فیه فإن صلاتکم معروضة علی» ابو داود (۱۰۴۷) نسایی (۱۳۷۴) ابن ماجه (۱۰۸۵) و احمد (۱۶۱۶۲)

«روز جمعه از بهترین روزهای شما است: در آن آدم خلق شده و در آن روز وفات یافته است و نفخ صور و نفخه صاعقه نیز و در آن روز خواهد بود و بنابر این در آن روز بسیار بر من درود و سلام بفرستید و بی گمان درودهای شما را بر من عرضه خواهند داشت.» گفتند: ای رسول الله و چگونه درودهای ما بر شما عرضه می شود در حالیکه شما در زیر خاک پوسیده خواهی شد؟ ایشان در جواب فرمودند: «إن الله عزوجل حرم علی الارض أن تأکل أجساد الانبیاء» ابو داود (۱۰۴۷) نسایی (۱۳۷۴) «بی گمان الله بر زمین حرام کرده است که جسد پاک انبیاء را بخورد - جسد انبیاء را خاک نمی خورد». مقصود این است که جسد انبیا در زیر خاک تجزیه نمی شود و از بین نمی رود همچنان قرائت سوره کهف در روز جمعه مستحب است و از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: «من قرأ سورة الکهف فی يوم الجمعة أضاء له من النور ما بین الجمعین» «هر کس روز جمعه سوره کهف را قرائت کند و از این جمعه تا جمعه دیگر برایش نور و روشنی خواهد بود». به روایت بیهقی (۶۰۶) و حاکم (۲۰۷۲).

غسل و شستشوی و خود آرایی و مسواک کردن و استعمال مواد خوشبو و برای اجتماعات بویژه برای نماز جمعه مستحب است از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: «علی کل مسلم الغسل يوم الجمعة و یلبس من صالح ثیابه و إن کان له طیب مس منه» «بر هر مسلمانی است که در روز جمعه غسل کند و شایسته ترین لباس را بپوشد و اگر مواد خوشبو داشت از آن چیزی به خود بزند».

به روایت احمد (۱۶۳۹۸).

بارک الله لی ولکم فی القرآن العظیم و نفعنی و إیاکم بما فیه من الآیات و الذکر الحکیم. أقول قولی هذا و أستغفر الله لی ولکم ولسائر المسلمین انه هو الغفور الرحیم.

خطبه دوم

الحمد لله رب العالمین و العاقبة للمتقین و لا عدوان إلا علی الظالمین أحمدہ سبحانہ و تعالی و هو أهل للحمد و الثناء و أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شریک له و أشهد أن محمدا عبدا لله و رسوله صلوات الله و سلامه علیه و علی آله و أصحابه و من سار علی نهجه إلی يوم الدين و یبعد:

ای بندگان! خداوند مهربان و بر ما منت نهاده و راه های کسب ثواب را باز گذاشته تا بندگان مومن توشه ای برای آخرت خویش آماده نمایند و یکی از این راه ها حضور یافتن قبل از وقت نماز در مسجد است یعنی برای غیر امام سنت است که زودتر از وقت نماز جمعه به مسجد رود. چنانکه از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود:

«من اغتسل يوم الجمعة غسل الجنابة ثم راح فكأنما قرب بدنة و ومن راح في الساعة الثانية فكأنما قرب بقرة و ومن راح في الساعة الثالثة فكأنما قرب كبشاً أقرن و من راح في الساعة الرابعة فكأنما قرب دجاجة و ومن راح في الساعة الخامسة فكأنما قرب بيضة. فإذا خرج الإمام حضرت الملائكة يستعمون الذكر» صحیح بخاری (۸۸۱) صحیح مسلم (۸۵۰) ابوداود (۳۵۱) ترمذی (۴۹۹) نسایی (۱۳۸۸) احمد (۹۹۲۶)

«کسی که روز جمعه بمانند غسل جنابت غسل کند و سپس در ساعت اول به مسجد رفت و مثل اینکه ثواب قربانی کردن یک شتر را دارد و در ساعت دوم ثواب قربانی کردن یک گاو و در ساعت سوم ثواب قربانی کردن یک قوچ شاخدار و در ساعت چهارم ثواب قربانی کردن یک مرغ و در ساعت پنجم ثواب بخشیدن یک تخم مرغ را دارد. چون امام برای ایراد خطبه بر منبر آمد و دیگر فرشتگان و برای شنیدن ذکر و دعا و حاضر می شوند و دیگر چیزی نمی نویسند» - جز این ماجه همه محدثین آن را روایت کرده اند.

بهم زدن صفوف نماز گزاران و شکافتن آنها و در روز جمعه مکروه است از عبدالله بن بسر رضی الله عنه روایت است که: یک بار در هنگامی که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم مشغول ایراد خطبه نماز جمعه بود؛ مردی آمد و صفوف را بهم می زد و با دست گردن مردم را کنار می زد و پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «اجلس فقد أذيت و آنت» «بنشین بی گمان مردم را آزرده و تاخیر نمودی و سستی کردی». ابوداود (۱۱۱۸) و نسائی (۱۳۹۹) و احمد (۱۷۶۷۴) آنرا روایت کرده و ابن خزیمه (۱۴۵۳) و دیگران آن را «صحیح» دانسته اند.

برادران و خواهران! قرآن کریم و احادیث شریف تاکید فراوان به اتحاد مسلمانان و انسجام اسلامی نموده اند و جامعه اسلامی را به یک جسم تشبیه کرده اند. که همه اعضای یک جسم به هم پیوسته هستند. لذا برای استحکام اتحاد و انسجام الله متعال هفته ای یک روز را قرار داده تا مسلمانان از جاهای دور و نزدیک در مصلا و در میعادگاه نماز جمعه حاضر شوند و در کنار یکدیگر وحدتشان را به نمایش بگذارند.

وقتی مسلمانان در یک جا جمع می شوند و در کنار یکدیگر نماز جمعه را اقامت می کنند. خود به خود الفت و محبت در دلهای آنان جا می گیرد و یکدیگر را بهتر می شناسند و در مواقعی که مشکلی برای فردی از افراد جامعه اتفاق می افتد می توانند به او کمک کنند.

همان طور که میدانید بر هر شخص مسلمان واجب است تا دین و مسایل شرعی اش را یاد بگیرد. لذا در روز جمعه که قرآن و حدیث رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم بیان می شود. مسلمانان در میعادگاه جمعه حاضر می شوند و مسائل دین شان را می آموزند. در واقع نماز جمعه یک کلاس هفتگی است برای آموختن دین و پند و اندرزهای اسلامی. و لازم است که هر فرد مسلمان در این کلاس شرکت کند. نماز جمعه در واقع یکی از بزرگترین شعائر اسلام است که عظمت دین اسلام

را به نمایش می گذارد.

مسلمانان! شیوه ای که الله در آیات سوره جمعه به تلاش و شتابیدن به سوی نماز امر کرده است به مفهوم وجوب است. در این آیات الله تعالی و مردم را از معامله کردن منع کرده است تا به وسیله آن از انجام نماز باز نمانند. چنانچه نماز جمعه واجب نبود و بی تردید مردم به خاطر آن از معامله و خرید و فروش نهی نمی شدند.

از ابوهریره و ابن عمر رضی الله عنهما روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم بر روی منبرش می فرمود: «لِیْتَهِنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَةَ وَالْجَمَاعَاتِ أَوْ لِيُخْتَمِنَ اللَّهُ عَلَي قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لِيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ» به روایت مسلم (۸۶۵)

«هان گروهها از ترک کردن نماز جمعه و جماعت دست برمی دارند و یا الله بر قلب هایشان مهر می زند و سپس بی تردید از غافلان خواهند بود». در حدیث دیگر از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم روایت شده است که فرمودند: «من ترک ثلاث جمع تهاونا بها طبع الله علی قلبه» ابوداود (۱۰۵۲) و نسایی (۱۳۶۹)

«هر کسی که سه نماز جمعه را به خاطر سستی و تنبلی ترک کند الله بر قلبش مهر می زند» پس ای بنده الله از پیامد تنبلی در نماز جمعه پرهیز کن و بتو رس که این امر بسیار خطرناک و مهم است. ای برادر مسلمان و فاضل بدان که هدف از وجود ما در این زندگی فانی و همان عبادت الله عز وجل می باشد.

برادرم تو را به تقوای الله عز وجل و محافظت بر نمازهای پنجگانه در مساجد توصیه می کنم. و بدان عمر تو در حال کم شدن و نه زیاد شدن است و و بدان که توبه از گناهان واجب است. الله تعالی می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾ (التحریم: ۸) (ای مؤمنان! به سوی الله توبه کنید و توبه ای خالص).

عباد الله! صلوا و سلموا علی من أمرتم بالصلاة والسلام علیه فی قوله سبحانه: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (الأحزاب: ۵۶)

اللهم صل وسلم علی عبدك ورسولك محمد وعلی آله وأصحابه أجمعین و والتابعین لهم بإحسان إلى يوم الدين. اللهم ارض عن الصحابة الأخیار و آل البيت الأبرار و اللهم إنا نشهدك حب نبيك و وأهل بيت نبيك و أصحاب نبيك و ومن سار علی نهج نبيك صلی الله علیه و آله وسلم. اللهم وفقنا لما تحب وترضى و اللهم انصر الإسلام والمسلمين و ودمر أعداءك أعداء الدين. اللهم اغفر لنا ولآبائنا وأمهاتنا وجميع المسلمين الأحياء منهم والميتين و برحمتك يا أرحم الراحمين و اللهم آت نفوسنا تقوها وزكها أنت خير من زكها و أنت وليها ومولاها و ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وفقنا عذاب النار. عباد الله! إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذي القربى و وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى و يعظكم لعلكم تذكرون.